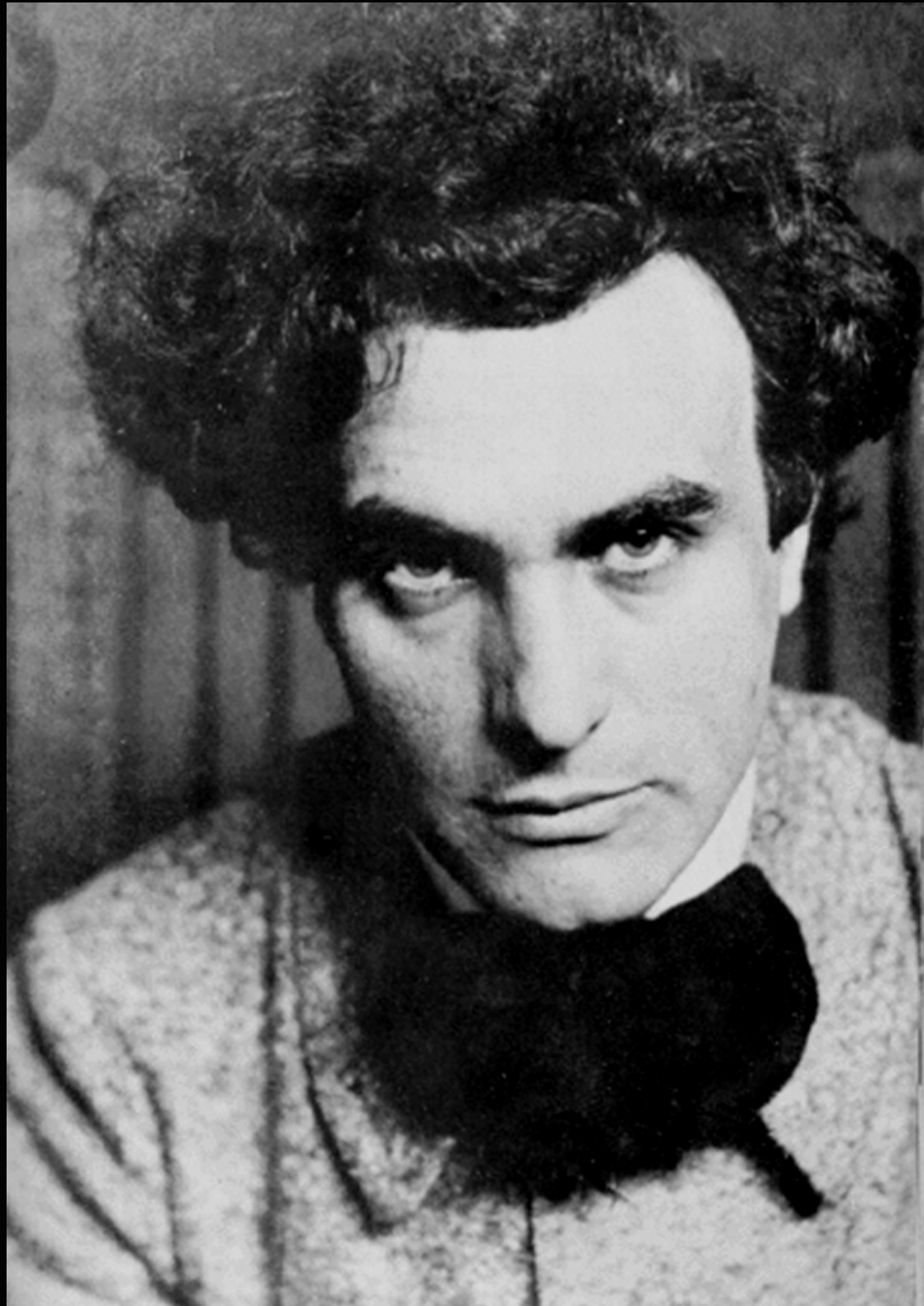

EDGARD VARÈSE

ivan supek

(1883. – 1965.)

Edgard Varèse, francusko-američki skladatelj, početno je bio pod utjecajem Satijeve i Debussyjeve glazbe te Busonijeve *Estetike* iz 1907. godine. No poslije smjelo kroči posve novim putovima. Dok su tijekom toga razdoblja Stravinski i Schönberg još promišljali o problemima glazbene forme, Varèse je znatno radikalniji i sve se više koristio elektroničkom medijem za 'proizvodnju' zvuka, a svoju estetiku smatra „organiziranim zvukom“ jer glazba je, kako sam kaže, samo „organizirana buka“.

Na predavanju održanom 1936. godine u Santa Feu, Varèse smjelo i gotovo proročanski izjavljuje: „Siguran sam da će doći vrijeme kada će skladatelj, nakon što je grafički realizirao svoju partituru, vidjeti tu partituru automatski postavljenu na stroj koji će potom vjerno prenijeti glazbeni sadržaj slušatelju. Budući da će frekvencije i novi ritmovi morati biti naznačeni na partituri, naša trenutačna notacija bit će posve neadekvatna. Nova notacija vjerojatno će biti seizmografska. I ovdje je zanimljivo primijetiti da se na početku dvaju razdoblja, srednjovjekovnog primitivnog i našeg vlastitog primitivnog razdoblja (jer smo danas u novoj primitivnoj fazi u glazbi), suočavamo s identičnim problemom: problemom pronalaženja grafičkih simbola za prenošenje skladateljeve misli u zvuk. S udaljenosti veće od tisuću godina imamo ovu analogiju: naši još uvijek

primitivni električni instrumenti već zahtijevaju da se napusti notacija postojećega notnog sustava i primijeni vrsta seizmografskog pisma slična ranom ideografskom pisanju koje se izvorno koristilo za glas prije razvoja notacije sustava. Tada su krivulje glazbene linije pokazivale melodijske fluktuacije glasa, danas strojni instrument zahtijeva precizne dizajnirane naznake.“ Stoga danas Varèsea s pravom smatramo „ocem elektroničke glazbe“ koji je itekako utjecao na sljedeće generacije mlađih skladatelja, navedimo ovdje tek one najvažnije: Pierre Boulez, John Cage, Morton Feldman, Olivier Messiaen, Luigi Nono, Krzysztof Penderecki, Alfred Schnittke, Karlheinz Stockhausen, Iannis Xenakis, Wolfgang Rihm, Frank Zappa i John Zorn.

U svojoj posljednjoj stvaralačkoj fazi Edgar Varèse će se posve okrenuti elektroničkom mediju. Svoj najradikalniji projekt ostvaruje 1958. godine na nagovor Le Corbusiera. Tada stvara *Poème électronique* koja je predstavljena u francuskom paviljonu na Svjetskoj izložbi. U paviljonu je bilo postavljeno četristo zvučnika kojima je Varèse 'oblikovao' svoju zvučno-prostornu instalaciju. *Poemu* je tada čulo oko dva milijuna posjetitelja, a reakcije publike i kritike bile su, naravno, podijeljene, jer je 'skladba' posve rušila tradicionalne načine skladanja i izvođenja.

Iako ovako prezentirana Varèseova 'estetika' može ponekom slušatelju zazvučati pomalo odbojnom, pogriješit će ako ne posluša njegovu glazbu jer je ona nadasve zanimljiva i neočekivana, 'buka' to svakako nije.

**Arcana, Amériques, Ionisation, Offrandes, Density 21.5,
Octandre, Intégrales**

**Rachei Yakar, Ensemble Intercontemporain,
New York Philharmonic, P. Boulez**

Sony Classical SMK 45844

Skladbe *Ionisation*, *Amériques* i *Arcana* snimljene su 1977. godine s Njujorškom filharmonijom, a sve ostale kraće skladbe s Boulezovim Ensemble Intercontemporain sedam godina kasnije. Tonski inženjeri odradili su odličan posao pa su snimke izvrsne i što je također važno ujednačena zvuka.

Boulez je u mladosti učio od Varèse i smatra se vrsnim izvođačem i promicateljem njegove glazbe. To dokazuje i ova snimka koju se s pravom smatra referentnom. Kad sam je prvi put poslušao, ostao sam zatečen i izvedbom i snimkom. Preslušao sam je barem desetak puta u sljedećih nekoliko dana. Jasnoća i preciznost i inače su odlike Bouleza dirigenta, a ovdje to posebno dobro dolazi do izražaja, jer izvrsno iznosi tako bitan puls i ritam skladbi. Dojmljiva *Amériques* dobiva nadasve blistavu glazbenu sliku užurbanog Manhattana kojim dominiraju čelični neboderi, a njegovim zakrčenim ulicama odjekuju zvižduci i sirene. I ostale skladbe krasi podjednako egzemplarna izvedba, izdvojimo još *Ionisation*. Svakako poslušati.

